

ՆՈՐԱՅՐ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊՈՂԱՐՅԱՆ

ՄԵՆՔ ԷԶՄԻԱԾԻՆ ՄԸ ՈՒՆԻՆՔ

Աստվածային գործերը զարմանալի խորհուրդ մը ունին, քարձր՝ երկինքի նման, և խորունկ միանգամայն: Այդպիսի գործ մըն է Միածնին էջքը ի Վաղարշապատ:

Այնքան ազգեր կային երկրի վրա՝ մեծ և հզոր, բայց Միածինը իջավ փոքր և տկար ազգի մը մոտ: Ո՛վ իջեցուց Միածինը իր երկնային կայանեն վար, քարքարոտ երկրի մը գիրկը. ի՞նչպես պատահեցավ այդ անակնունելի հրաշքը:

Պարզ է այս հարցումին պատասխանը՝ ս. Գրիգոր: Իր անտանելի չարչարանքները, մեկը մյուսեն ավելի սարսազողեցիկ, ցնցեցին Միածնին երկնամիստ զահր: Ան տեսած էր շատ մարտիրոսներ, բայց Գրիգոր կգերազանցեր բոլորը: Տեսած էր իր առաջին վկային՝ Ստեփանոսի քարկոծումը և ոտքի կանգնած, որպեսզի քաջալերե գայն իր հավատքին մեջ: Գրիգորի բազմատեսակ տանջանքները արժանի էին ավելի քարձր գնահատության: Մանավանդ որ Գրիգորի հետևորդները պիտի կոչվեին դարե դար տոկալու ահավոր տանջանքներու և անկարագրելի տառապանքներու:

Եվ ահա Միածինը ոսկեղեն ուռնակ մը ձեռքին իջավ Վաղարշապատ, լույսի շողեր ցանեց ամեն կողմ, զարկավ իր կռանը գետնին, սանդարամետը սարսեցավ,

դժոխքի դռները տապալեցան: Հո՛ւս պիտի շինեք, ըսավ, իմ եկեղեցին:

Հրամանը աստվածային էր, որուն առջև խրոխտ թագավորն ալ պիտի խոնարհեր: Աստվածաճիմն եկեղեցին անխախտ հիմեր կուգեր: Հզոր թագավոր էր Տրդատ. ելավ Արարատ լեռ, ութը հսկա ժայռեր պոկեց, դրավ իր կռակին և բերավ Վաղարշապատ: Նոր եկեղեցիին հիմերը պատրաստ էին:

Բարձրացավ շենքը, և Աստված եկավ հաստատվեցավ իր Տունը: Ըսավ Գրիգորին. Հոս դիր քու Աթոռդ, և իբրև իմ փոխանորդս տեղ եղիր այս ժողովուրդին: Հուզվեցավ Գրիգոր: Ես տկար մարդ մըն եմ, ըսավ, ի՞նչպես կրնամ պաշտպանել այս ժողովուրդը: Արցունքի կաթիլներ ինկան իր աչքեն: Հրեշտակները փութացին իսկույն, չթողուցին որ Գրիգորի արցունքները գետին իյնան. առին զանոնք մաքուր կանթեղի մը մեջ և տարին երկինք:

Դուռն տկար չես, ըսավ Միածինը, Աստուծո գործությունը տկար համարվածներու միջոցավ է որ կհրաշագործես: Բայց որպեսզի քու ժողովուրդդ ապահով զգա՝ ահավասիկ Տրդատի թուրը պահապան կը դնեմ Արագածի գագաթին, քու արտասվաշող կանթեղիդ մոտ, և անոնք կմնան

այնտեղ հասկանալու՝ իմ հասկանալու լեզունս նման:

Միանմանիմն տաճարին շաղախները հազիվ չորցած էին, անոր ամբարշտներ փորձելու համար եկավ Մարսիմին կարսը: Այդ տաճարը իմ աչքիս մեջ փուշ մըն է, բայց հերանոս բռնակալը, մեջտեղեն պիտի վերցնեմ զայն: Առավ իր բանակը և սկսավ հառաչանալ դեպի Վաղարշապատ, բայց չկրցավ հոն հասնիլ. Տրդատի թուրք և անոր ետին կանգնած հայ զորքերը շարաշար կոպեցին գինը, և բռնակալը հեռացավ գլխիկոր:

Թագազարդ ուրիշ գլուխ մը հետվեց կղիտեր այս տիտանյան պայքարը, որ մեծապես կշահագրգռեր գինը: Միտքը սրղտորած վիճակ մը ուներ: Խանգարված էր բունը: Խոտվանույզ երազի մը հորձանքը պարտրած էր գինը: Աչքերը լայն բացած մեկ վար կնայեր քարծրացող փռչիին, մեկ վեր կնայեր կոտակվող ամպերուն: Հան էարձ կանգ առավ, իր աչքերը գամվեցան երկինքին, հոն նորանշան լույս մը նշմարեց, քառարև ձև ուներ այն, և թրակերպ ծայր, լուսաշող գիրեր շարվեցան անոր շուրջ և հուզումով կարդաց՝ «Առավ պիտի հաղթես»:

Ըստ մրցակիցներ ու հակառակորդներ ուներ ան, մոտ էր բախումի օրը, հրամայեց որ հռովմեական բանակի դրոշակներուն վրա աղ նշանը դրոշմեն: Ակառ պայքարը հակառակորդներու հետ, սաստիկ էր պատերազմը, բայց երկնային աղ նշանին գործությունը ապահոված էր Կոստանդիանոսի հաղթությունը: Տրդատի հաղթական թուրքն ժայթքած բոցալատ կայծերը սահմանված էին հրդեհելու Հռովմեական Կայսրությունը ծագե ծագ, նոր արշալույս մը պարզնելով տառապող մարդկության:

Հրաշալի լույսը վառ ի վառ կշողար Արագածի գագաթին և իր ճառագայթները երկեր մինչև հեռավոր հորիզոններ: Հոգևոր էր այդ լույսը և կառաջնորդեր հոգիի մարդոց: Տարիները կանցնեին շարան շարան: Եվ ամա օր մը հոգիի մարդ մը ելավ մեջտեղ, Մաշտոց կիռչեին զայն, ոխտի ելավ դեպի Արագած, Լուսավորչի կանթեղեն ջան մը վստեց ու իջավ վար: Լուսավոր ջանը ձեռքին շրջեցավ Հայաստան աշխարհը հյուսիսեն հարավ և արևելքեն արևմուտք, ամեն տեղ բոցալատեց իմացական լույսի կանթեղներ, Հայաստանը վերածվեցավ շողշողուն աղամանդի:

Այդ անգին աղամանդը պետք ուներ պաշտպանության: Մաշտոց գտած էր միջոցը, երեսուն և վեց մարտկոցներ կազմեց և գետեղեց իր երկրին սահմաններուն վրա:

Աղամանդը քարծրանշող կշողար, անոր ամենամեծ փայլը թունը կփախցներ հախանձոտ և ընչաքաղց բռնավորներու:

Ելավ Հազկերտ, ես մոխիրներու տակ պիտի թաղեմ, բայց, Լուսավորչի կանթեղը: Չես կրնար, բայց Վարդան, հրեղեն տուրք ձեռքին, հոգևոր լույսը չէր կարելի մարել մոխիրներու կույտերով: Համառեցավ Հազկերտ, հառաչ քեց իր փղղերը, որոնք զարնվեցան Մաշտոցյան մարտկոցներուն և փլան կորակոր: Վարդանի հոգին սևեռվեցավ ոսկեծղի մատյանի մը էջերուն վրա՝ ամմահության կնիքով:

Ելավ Գրիգոր, ամբարտավանությանը կայարձեր և կղեր, ես Հայոց զորքը նշուխ կորույր կցովեմ: Լեւեց Վահան, Տրդատի կայծակե թուրք ձեռքն առավ, հեղ մը նախեցավ վեր՝ ս. Էջմիածնի կաթողիկեին, խաչակնքեց երեսը, խոյացավ ամառը դավաճանին վրա, և միգակի մեկ հարվածով՝ լերդախոց տապալեց զայն անկեղեղան: Վահանի անունը արձանագրվեցավ Հայոց Ռեկմատյանին մեջ՝ անջնջելի տառերով:

Ելավ Մարտավիր, Հայոց ազգը լուծի տակ դեմ կուգեր: Խնացավ Դավիթ, խեղ կայծակե թուրք, վազեց բռնավորին դեմ, զգետնեց զայն կիսակոտոր: Այս դարձավ ետև, հետուն լույս մը կշողար, Արագածի կանթեղն էր: Դավիթի անունը երգի փոխվեցավ, ամմահական վեպ մը հավերժացուց իր փառավոր հիշատակը:

Ելավ Մենկիզ Խան իր արյունաբորու հորդաներով, քանդեց ու այրեց, բայց հալությունը դիմացավ ամեն տառապանքի, իր Լուսավորչին պես, և ողջ դուրս եկավ մահվան անդունդեն:

Եկավ Լեւնթիմուր իր խուժուժ հորդաներով, այրեց ու քանդեց, ջարդեց ու կոտորեց, բայց հայ ժողովուրդը տոկաց ամեն տանջանքի, իր Լուսավորչին պես, և վերքատին ապրեցավ, շինեց ու շենցուց Հայաստան աշխարհը:

Եկավ Ծան Արսա իր անողոր զորքերով, գերեց քեց Այրարատի հալությունը, անոր դի դարձուց Մայր Էջմիածինը, բայց հալազը դիմացավ, իր Լուսավորչին պես, վերակերտեց իր տունը և ծաղկեցուց իր աչքին:

Նոր դար՝ նոր աղետ, Լուսավորչի թոռները դեռ պիտի տառապեին իրենց հախանոր նման: Ահավոր էր լուրը, հայուն գոյության վտանգ կապտոնար: Հիշեց Անդրանիկ Տրդատի թուրք, ձեռք առավ զայն, հեծավ իր սպիտակ ձին և իջավ ասարեկ: Կայծակե թուրք կշողար հրացայտ, կրակ կար Անդրանիկի աչքերուն մեջ, ռախվեցր բնկրկեցան: Անդրանիկ ետին դարձավ, երկինքի և երկրի մեջտեղ կանթեղ մը լույս

կարձակեր. Լուսավորչի կանթեղն էր, հավիտենական խորհրդանիշը հայուն հավատքին և անմեռ կենդանության: Անդրանիկի անաղարտ անունը պարուրվեցավ լույսերով:

Մենք Էջմիածին մը ունինք, որուն վերև կալալա Լուսավորչի կանթեղը և կշողշողա Տրդատի թուրը: Դարեր կու գան, դարեր կերթան, Էջմիածինը կապրի իր քարեղեն գոյությամբ և հոգեղեն գորությամբ: Անոր

լուսաշող ճառագայթները սահման ու արգելք չեն ճանչնար, կթափանցեն ամեն տեղ ուր որ հայ կա, և կցուցնեն այն ճամբան որ կտանի դեպի անմահություն:

Տոն ա. Էջմիածնի
12.6.77

(«Սիոն» ամսագիր, Երուսաղեմ, 1977, № № Ե-2,
էջ 180-182)

